

1937 - 39 YILLARINDA ESKİŞEHİR'DE, YAZILI-
KAYA'DA YAPILAN KAZIDA ÇIKARILMIŞ
OLAN FRİK ÇAĞINA AİT KAFANIN
ANTROPOLOJİK İNCELENMESİ

Ord. Prof. Dr. ŞEVKET A. KANSU *Dr. SENİHA TUNAKAN*

*Ankara Üniversitesi Rektörü
ve T. T. Kurumu üyesi*

Antropoloji doçenti

İncelediğimiz kafa, İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü'nün 1937 - 39 yıllarında Prof. Dr. C. H. Emilie Haspels'in idaresinde Eskişehir'in güneyinde, Afyon iline bağlı Yazılıkaya'da eski bir Frik şehri olan Midas'da yapılan kazı esnasında bulunmuştur. Frik'lerin büyük kültür merkezi olan Midas şehrinde merdivenlerle inilen bir su deposu vardır. Büyük bir kaya kitlesinde açılmış olan bu deponun ve merdivenlerin Frik çağına aidiyeti muhakkaktır. Kafa, bugün toprak ve diğer kalıntılarla dolu bir halde bulunan bu deponun dibinde bulunmuştur. Bu yapı Frik çağına ait olduğuna göre bu kafanın da bu çağla ilgili olması muhtemeldir. Yalnız kafanın deponun dibinde bulunmasını ve bu itibarla burada bulunan kalıntılardan (M. ö. 6.-4. yüzyıl) daha eski olmasını gözönünde tutan hâfir bir ihtimalle bunun daha eski bir çağa ait olabileceğini de (M. ö. aşağı yukarı 8. yüzyıl) ileri sürmektedir. Böyle olunca bu kafanın ait olduğu çağı şimdilik bunu açıklayacak buluntular elde edilinceye kadar biraz şüphe ile kaydedilmek yerinde olacaktır.

İncelediğimiz bu kafada yüz iskeleti bulunmadığı gibi kafa kaidesi de mevcut değildir. Eldeki parçanın muhafaza durumu iyidir. Kafanın adeta islenmiş gibi siyah bir renk göstermesi bunun bir yangınla ilgili olduğunu düşündürmektedir.

Cins diagnozu hususunda, elde iskelet bulunmadığından, yalnız kafa karakterlerine dayanılmıştır. Bu karakterler bu kafanın bir kadına ait olduğu lehinedir. Kafa ağır ve kafa kemikleri oldukça kalındır. Sağ ve sol parietal kemiğinde bu kalınlık ortalama olarak 6 mm. bulunmuştur. Kafa dikişlerine göre yaşı da

aşağı yukarı 30-35 arasındadır. Aşağıda gösterildiği gibi bu kafada dört ölçü alınmış ve dört endis hesap edilmiştir.

Ölçüler :

Kafanı ön-arka uzunluğu	186 mm. (?)
Kafa genişliği	141 mm.
Kafa yüksekliği (Porion-Bregma)	115 mm.
Alın genişliği	100 mm. (?)

Endisler :

Kafa endisi	75.81
Yükseklik-uzunluk end.	61.83
Yükseklik-genişlik end.	81.56
Alın endisi	70.92

Kafa endisinin 75.81 olması bu kafayı mesokran kafalar grubuna sokmaktadır. Yükseklik-uzunluk endisi 61.83 dür. Yani bu endise göre Orthokran olan bu kafada uzunluğuna nazaran yükseklik gelişimi orta derecededir. Yükseklik-genişlik endisi 81.56 olarak bulunmuştur. Bu endis ile Metriokran olan bu kafada yüksekliğin de genişliğe nazaran orta derecede olduğu görülmektedir. Alın 70.92 endise göre Eurymetop, yani kafa genişliğine nazaran geniş bir alın işaret etmektedir. Yalnız alın kemiğinin kırık olan parçasının yapıştirildikten sonra biraz aralık kalmasının ufak bir ölçü hatasına sebep olabileceğini gözönünde tutarak bu endisin biraz yüksek çıkmış olduğunu burada belirtmemiz icabeder. Çünkü önden, yani norma frontalis'ten bakıldığı zaman alının orta derecede geniş olduğu görülmektedir. Alın kemiğinin en mühim özelliği, Sutura metopica'nın kapanmamış olmasıdır. Yani kafa metopik'dir. Tuber frontale'ler mütebarizdir. Göz çukurlarının yukarı kenarı keskin, Glabel pek az belirli, Arcus superciliaris'ler siliktir. Profilden bakıldığı zaman alının dik olarak yükseldiği görülür. Kafanın median-sagittal çevresi alın çıkıntılarında sonra muntazam bir şekilde yukarıya ve geriye doğru dönmektedir. Bregma ile Obelion arasında hafif bir tümseklik yapan bu çevre Lambda dikişine doğru inmekte ve ondan sonra kafa kemiğinin (os occipitalis) dışarı doğru yaptığı hafif bir şişkinlikle tamamlanmaktadır. İnion çıkıntısı oldukça bellidir. Kafa kemiğinin bu yüzünde kas izleri görülmektedir. Sağ taraf Lambda dikişi üzerinde, biri büyük olmak üzere, birkaç Wormis kemiğine raslanmaktadır.

Kafanın her iki yanında parietal'ler üzerinde Linea temporalis superior'lar oldukça kuvvetli bir hat halinde uzanmaktadır. Yukarıdan bakıldığı zaman kafa ovoid bir şekil göstermektedir (Şek. 1, 2, 3).

Frik çağı ile ilgili olduğunu söylediğimiz bu kafanın bağlanabileceği ırk tipi hakkında birşey söylemeden evvel, Frik'lerin Anadolu'ya ne zaman geldiklerini fakat bilhassa hangi ırka mensup olabileceklerini kısaca belirtmemiz icabeder.

G. Buschan "Die Völker Asiens, Australiens und der Südseeinseln," adlı kitabının Küçük Asya ve İran'a ayırdığı kısmında Frik'lerin, Anadolu'ya vaki olan ikinci bir İndogerman akınıyla M. ö. 1200 yıllarında, batıdan, Trakya üzerinden, geldiklerini söyler. Bu göç neticesinde Frikya, Bitinya ve Misya devletleri teşekkül etmiş ve Eti İmparatorluğu da sona ermiştir. Bu müellife göre, Frik'lerin Kuzey Avrupa ırkına bağlanması icabetmektedir. Diğer taraftan Cambridge Üniversitesi Profesörlerinden H. C. Haddon "Kavimler muhacereti," adlı kitabında¹ M. ö. 2000 yılının son yarısında Doğu Avrupa ve Batı Asya'da büyük göç hareketlerinin vukua geldiğini Yunanistan'a ve Anadolu'ya tesir eden bu hareketlerin sebebinin Avrupa milletlerinin güney ve doğu istikametlerinde yaptıkları göçler olduğunu söyledikten sonra bu istilâcılar içinde en kuvvetlisinin Frik'ler olduğunu ilâve etmektedir. Bu itibarla Haddonda Frik'leri bir Avrupa etnisi olarak göstermektedir.

K. Bittel "Kleinasiatische Studien," adlı eserinde² M. ö. 1000 ci yılın ilk yarısında Küçük Asya ve Balkan problemini bilhassa Frik'leri ele almak suretiyle incelediği kısımda bunların bidayette Avrupa'da oturduklarını ve buradan Boğazlar vasıtasıyla Anadolu'ya göç ettiklerini söylemektedir. Herodot, Frikyalıların Avrupa'da Makedonyalıların komşuları oldukları bildiriyor. Bunların Anadolu'ya göç tarihleri hakkında muhtelif müelliflerin başka başka tarihler verdiği görülmektedir. K. Bittel'in geniş ve etraflı bir çerçeve içinde incelediği bu konu üzerinde vardığı sonuç Anadolu'da Frik'lere ait kuvvetli bir devletin varlığının M. ö. 8. yüzyıldan evvele gitmediğidir. Bizim burada ehemmiyetle

¹ Bu kitap 1941'de dilimize Zekiye Eğlâr tarafından çevrilmiştir.

² Kurt Bittel, Kleinasiatische Studien, İstanbul 1941.

duracağımız nokta, Frik'lerin Anadolu'ya geliş tarihlerinden ziyade bunların bağlı olduğu antropolojik tipin ne olabileceği meselesidir. Önümüzdeki vakıalar bunların Güney Avrupa ırkına bağlanamayacağı göstermektedir. Çünkü bütün müellifler bunların Trakya'dan gelen bir Avrupa kavmi olduğunda müttetikler. Onun için kaynaklarını daha ziyade Doğu ve Kuzey Avrupa'da aramamız gerekmektedir. Strabo, Frik'lerin Küçük Asya kavmi olduğunu ve Trakya'dan geldiklerini bildirdikten sonra bunları Kuzey Avrupa ırkına yani nordiklere bağlamakta ve açık renkli olduklarını söylemektedir. Bunlar hâkim bir grup teşkil ediyorlardı. Yerli halk ise Önasya ırkına mensup olmaları icabeden esmer insanlardı¹. Aynı suretle yukarıda da belirttiğimiz gibi, bazı müellifler Frik'lerin Anadolu'ya gücünü bir İndogerman istilâsı olarak göstermektedirler. Şu halde Frik'leri Güney Avrupa ırkına, yani Akdeniz dolikosefallerine - Balkan'lardan gelmiş olmaları itibariyle bu ihtimal hatıra gelebilir - bağlayamadığımız göre bunların kaynaklarını Kuzey Avrupa dolikasefallerinde, yani Nordiklerde aramamız yerinde olacaktır. Elimizdeki kafa bu neticeyi teyit ediyor mu? Bunun hakkında tam bir katiyetle söz söyleyemeyeceğimizi hemen belirtmemiz icabeder. Çünkü bu iskelet kalıntısından elimizde yalnız yüz kısmı bulunmayan bir kafa vardır. Bu kafanın, mezokran olmasına rağmen, genel yapısının verdiği intiba bunun bir Akdenizli kadar bir Kuzey Avrupalı kafası da olabileceğidir. Çünkü biliriz ki Nordiklerle Akdenizliler arasında kafa yapısı bakımından önemli bir fark mevcut değildir. İskelet yapısına gelince de Akdenizliler Nordiklerin küçültülmüş birer örnekleri gibidirler. Fakat yukarıda da söylediğimiz gibi Frik'lerin antropolojisi meselesinde bunların Akdeniz ırkına mensup olabilecekleri bugünkü bilgimize göre ihtimalden biraz uzak olduğundan bu kafayı tam bir katiyetle olmamakla beraber Kuzey Avrupa ırkına bağlayabiliriz. Uzun kemikleri olmadığı için boyunu bilmiyoruz. Eğer bu mümkün olsaydı, bu kafanın sahibinin boyunu da tesbit edebilseydik vereceğimiz hüküm şüphesiz daha tatmin edici olurdu. Yalnız tek bir kafaya dayanarak Frik'lerin antropolojisi hakkında fazla birşey söyleyemeyeceğimiz için bu meseleyi şimdilik yeni buluntular bizi aydınlatıncaya kadar açık bırakmamız yerinde olacaktır.

¹ Reallexikon der Vorgeschichte.

RÉSUMÉ

Le crâne que nous avons à étudier a été découvert au cours des fouilles entreprises par l'Institut français d'Archéologie d'Istanbul et effectuées entre les années 1937 et 1939 sous la direction du Professeur Dr. Emilie Haspels au sud d'Eskişehir, à Midas, ancienne cité phrygienne située à Yazılı-Kaya, dans le vilâyet d'Afyon.

Le squelette facial, ainsi que la base crânienne manquent. L'état de conservation est bon. Sa couleur, comme si elle eût subi l'effet de la fumée, fait penser qu'elle proviendrait d'un incendie.

Les caractères descriptifs du crâne font pencher à croire que la tête serait celle d'une femme et appartiendrait à une personne entre 30 et 35 ans.

Quatre dimensions ont été prélevées et autant d'indices calculés :

Dimensions :

Diamètre antéro-post. mx.	186 mm (?)
D. transversal mx.	141 mm
Hauteur auriculo-bregmatique	115 mm
D. frontal mn.	100 mm (?)

Indices :

Indice crânien	75.81
Ind. hauteur-longueur	61.83
Ind. hauteur-largeur	81.56
Ind. frontal	70.92

En résumant brièvement, il en appert que ce crâne entre dans le groupe des mésocrânes. Il est orthocrâne du point de vue de l'indice hauteur-longueur, métriocrâne de celui de l'indice hauteur-largeur. L'indice frontal montre que cette tête avait eu un front assez large. Elle est métopique. De norma verticalis elle présente une forme ovoïde (Fig. 1, 2 et 3).

Avant de dire quoique ce soit sur le type racial auquel appartiendrait ce crâne, que nous avons dit être en relation avec l'époque phrygienne, il nous faut préciser à quelle race appartiendrait les Phrygiens.

Dans la partie de son livre "Die Völker Asiens, Australiens und der Südseeinseln," qu'il réserve à l'Asie Mineure et à la

Perse, G. Buschan dit que les Phrygiens sont venus en Anatolie de l'Occident, par la Thrace vers 1200 av. J. - C. avec une deuxième invasion d'Indo-germans. D'après lui, il convient de rattacher les Phrygiens à la race nordique.

D'autre part, dans "The Wanderings of Peoples,, A. C. Haddon, Professeur à Cambridge, après avoir déclaré que dans la seconde moitié de l'an 2000 av. J. - C.' de grands mouvements migratoires se sont produits dans l'Europe orientale et l'Asie occidentale et que ces mouvements qui ont influé sur la Grèce et sur l'Anatolie procèderaient des migrations qu'ont faites les peuples européens vers le sud et vers l'est, ajoute que les plus puissants de ces envahisseurs étaient les Phrygiens. Donc Haddon aussi montre le Phrygien comme un ethnique européen.

"Le nom de Phrygie dérive probablement de celui de la plus puissante des peuplades thraces immigrées en Anatolie. Il n'est pas encore possible de dire si la peuplade éponyme se trouvait parmi les premiers immigrants ou ceux qui suivirent. Ce dont nous sommes sûrs, c'est que au cours des âges, de nombreux groupes humains provenant des bords du Danube et de la Thrace, passèrent les détroits et pénétrèrent en Anatolie. Certains de ces envahisseurs commencèrent par détruire Troie pour rebâtir ensuite et y établir leur domination, tandis que d'autres fondaient le royaume de Phrygie,,¹.

Dans celle de ses "Kleinasiatische Studien,,² où il traite du problème de l'Asie Mineure et des Balkans dans la première moitié de 1000 av. J. - C., surtout en fonction des Phrygiens, K. Bittel dit qu'au début ceux-ci habitaient l'Europe et que de là ils passèrent en Anatolie. Toujours selon cet auteur, l'existence en Anatolie d'un puissant Etat Phrygien ne remonterait pas à plus de 800 av. J. - C. Nous savons par Hérodote que les Phrygiens étaient les voisins des Macédoniens en Europe.

On voit donc que tous les auteurs sont unanimes sur ce que les Phrygiens sont un peuple européen venu de la Thrace. C'est pourquoi il faut en chercher les sources en Europe orientale et

¹ Afet İnan, L'Anatolie, le pays de la «Race» turque. Page 31, Genève, 1939.

² Kurt Bittel, Kleinasiatische Studien, İstanbul 1942.

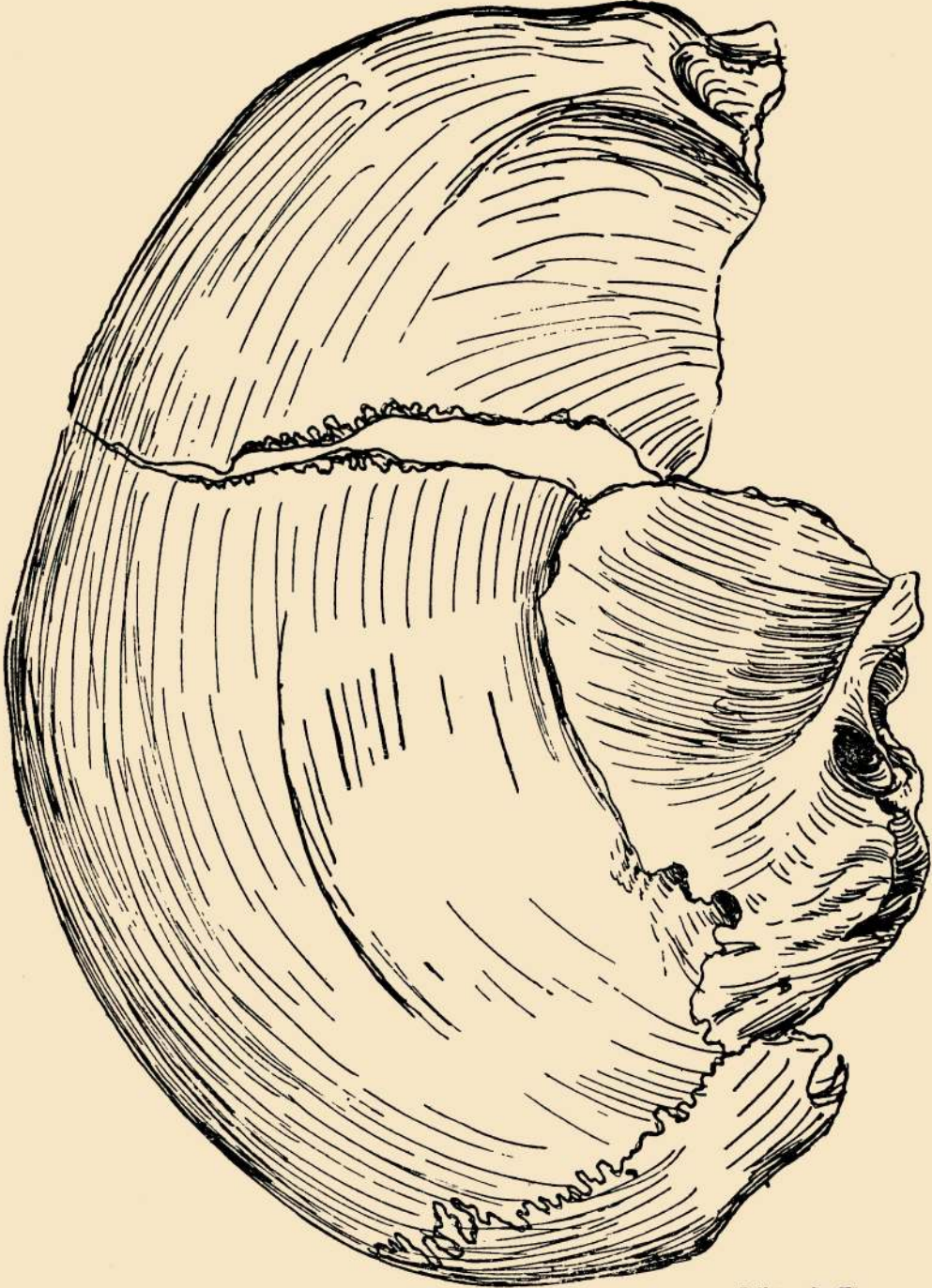
septentrionale. Après avoir indiqué que les Phrygiens sont un peuple de l'Asie Mineure et venus de la Thrace, Strabo les rattache à la race nord-européenne, c'est-à-dire aux nordiques et dit que c'étaient des hommes de couleur claire. Ils formaient un groupe dominant. Les autochtones étaient de couleur plus sombre, devant appartenir à la "vorderasiatische Rasse,"¹. De même, comme nous l'avons également mis en relief ci-dessus, certains auteurs voient dans la migration des Phrygiens en Anatolie une invasion d'Indo-germans. Par conséquent, il nous faut chercher la source anthropologique des Phrygiens chez les dolichocéphales nord-européens, c'est-à-dire les nordiques.

Le crâne que nous avons entre les mains confirme-t-il cette conclusion ? Il est nécessaire de préciser immédiatement que nous ne pouvons pas nous prononcer d'une manière absolument catégorique là-dessus. Car de ce reste de squelette, nous n'avons qu'un crâne auquel manque la partie faciale. Bien qu'il soit méso-crâne, ce dernier, du point de vue de sa morphologie générale, porte plutôt les particularités d'un type dolichocéphale. Comme il n'est pas question de dolichocéphales méditerranéens dans l'anthropologie des Phrygiens, nous pouvons, sans que cela soit tout à fait formel, rattacher ce crâne à la race nordique.

N'ayant pas ses os longs, nous n'en pouvons savoir la taille et les caractéristiques du squelette. S'il nous avait été possible de les fixer aussi, le résultat atteint serait indubitablement plus satisfaisant. Vu que, en nous basant uniquement sur les données fournies par l'examen d'un crâne isolé, nous ne pouvons pas dire grand'chose sur l'anthropologie des Phrygiens, il sera plus juste de laisser cette question en suspens pour le moment, jusqu'à ce que de nouvelles découvertes viennent nous éclaircir.

¹ Reallexikon der Vorgeschichte.

Res. 1 — Yazılı kaya (Eskişehir).

J. A. Kansu vs S. Tunakan

J. A. Kansu vs S. Tunakan

Les. XXVIII

Les. XXVIII

Des. 21 - Yanki Waga (Shanghai)

Des. 22 - Yanki Waga (Shanghai)

Bulletin G. #1

Bulletin G. #1

XXIX
XXIX

A. Kansu ve B. Tunakan
S. A. Kansu ve S. Tunakan

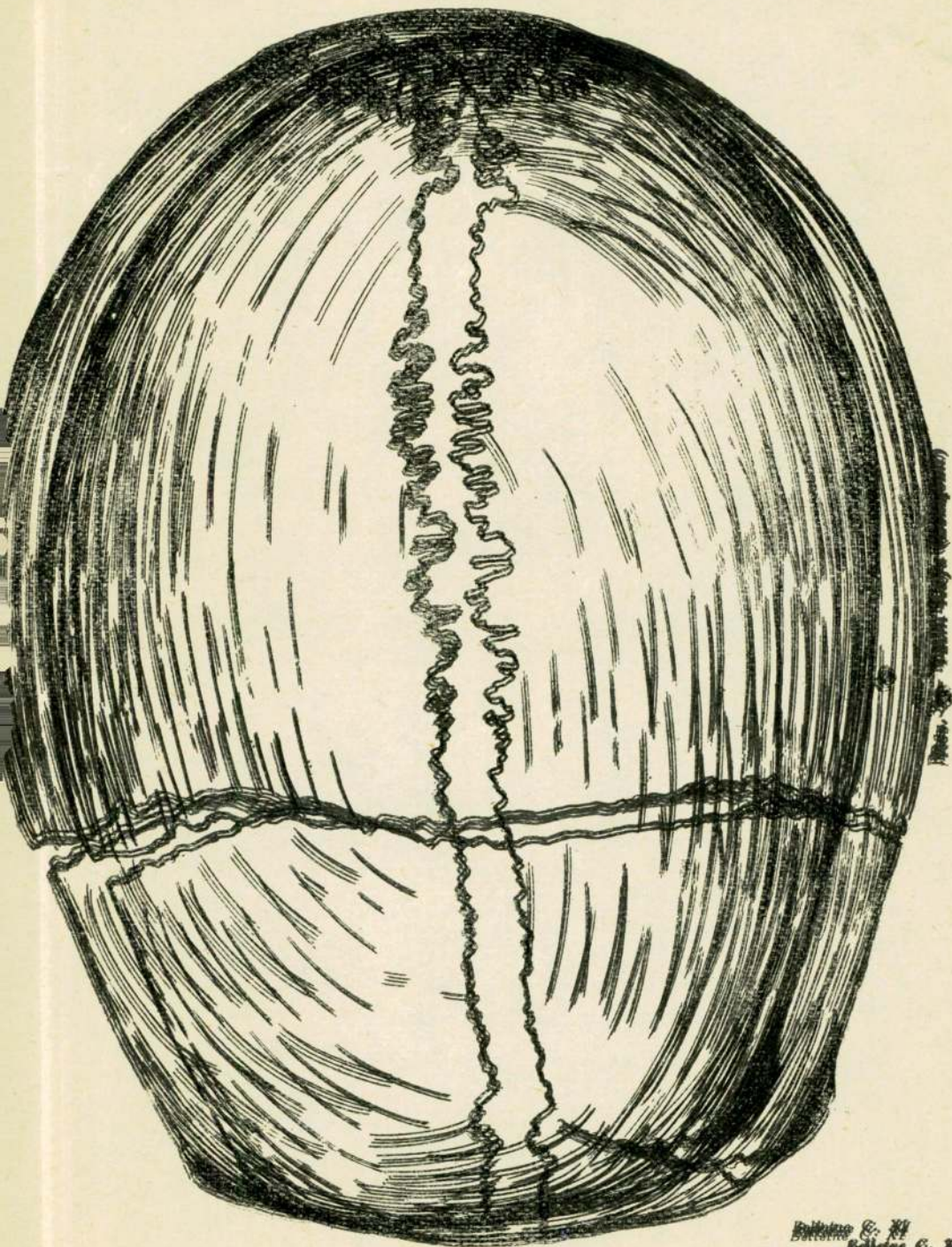

Fig. 1. Kansu ve Tunakan (Fossiliferous)

Bulletin C. XI
Bulletin C. XI

